

İnsanlığın Uzak Geçmişine Dair Doğru Bilinen Yanlışlar

Işın Yalçınkaya

İNSANLIK TARİHİNİN UZAK GEÇMİŞİNİ İNCELEYEN ARKEOLOJİNİN BİLİM DALLARI

- Prehistorik Arkeoloji (Prehistorya = Tarih Öncesi)
- Protohistorik Arkeoloji (Ön Tarih Arkeolojisi)
- Klasik Arkeoloji

İnsanlık tarihinin uzak gemişı

İnsanlık tarihinin uzak geçmişindeki sosyo-ekonomik yapılanma ve devrim niteliğindeki değişim süreçlerine bakıldığında; birbirinden tamamen farklı iki temel yaşam biçiminin birbirini izlediği görölmektedir:

1. **YERLEŞİK YAŞAM ÖNCESİ:** insanlık tarihinin başlangıcını oluşturan ve henüz besin üretiminin olmadığı avcı-toplayıcı, konar-göçer yaşam biçimidir. (Paleolitik-Epipaleolitik-Mezolitik Çağlar) (**Prehistorik Çağlar**);

2. **YERLEŞİK YAŞAMA GEÇİŞ:** İlk köylerin kurulması ile besin üretiminin ve hayvan evcilleştirilmesinin başlaması (Neolitik) (**Protohistorik Çağların başlangıcı**).

İnsanlık tarihi sürecini gereği gibi açıklayabilmek ve bu süreç içindeki olgu ve olayları doğru bir biçimde yorumlayabilmek için, her şeyden önce söz konusu sürecin başlangıcını iyi ve doğru bir biçimde bilmek gerekmektedir. Bu süreç içinde **konar-göçer bir yaşamdan yerleşik yaşama geçiş, yani ilk köylerin kuruluşu, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan, insanlık tarihi için bir devrim niteliğindedir.**

insanlık tarihinin uzak geçmişine ilişkin doğru bilinen yanışları gösterebilmek için, öncelikle bu geçmişe kısaca göz atmak ve sınırları belirlemek gerekir.

I. YERLEŞİK YAŞAM ÖNCESİ ÇAĞLAR (AVCI-TOPLAYICI, KONAR- GÖÇER YAŞAM) : PREHİSTORİK ÇAĞLAR

-PALEOLİTİK (YONTMA TAŞ ÇAĞI):

G.Ö 2,6 milyon yıl ile 17/10 bin yılları arası

-EPI-PALEOLİTİK (ARA TAŞ ÇAĞI):

Yakındoğu için: G.Ö 17 bin-12 bin yılları arası

-MEZOLİTİK (ARA TAŞ ÇAĞI):

Avrupa için: G.Ö. 10 bin-9 bin yılları arası

YERLEŞİK YAŞAM ÖNCESİ İKLİM

IV. jeolojik zamanın pleistosen evresinde kuzey yarım kürenin büyük bir bölümü dört büyük buzullaşmaya ve üç buzul arasına sahne olmuş , bu ise insanların bu alanlarda yaşamasını geniş ölçüde engellemiştir.

Anadolu ise; bu buzul takkesinin tamamen dışında kalan ayrıcalıklı coğrafyalardan biri olmuştur. Afrika kıtasında, Avrupa buzul ve buzul aralarına paralel olarak gelişen **yağış (plüvial)** ve **yağış arası (interplüvial)** evreler yaşanmıştır. Bu durum insan atalarının yaşamalarına olanak veren koşullar içermekteydi.

PALEOLİTİK (YONTMA TAŞ ÇAĞI) **(G.Ö 2,6 milyon -12 bin yıl arası)**

Paleolitik, insanoglunun son derece kısıtlı bir teknik donanımla ve zor koşullar altında konar-göçer, avcı-toplayıcı bir yaşam biçimini sürdürdüğü çağdır. Bu çağ, tüm insanlık tarihinin %99'undan daha uzun bir bölümünü kapsamıştır. İnsanlık bugünkü varlığını; söz konusu çağı yaşayan atalarının, son derece uzun ve yorucu hayatta kalma savaşına borçludur.

Tekno-kültürel gelişim sürecindeki ve Pleistosen iklim koşullarındaki değişimlere paralel olarak Paleolitik Çağ; **Alt Paleolitik, Orta Paleolitik ve Üst Paleolitik** olmak üzere üç evreye ayrılmıştır.

ALT PALEOLİTİK (G.Ö. 2.6 milyon yıl- 200 bin yılları arası) Paleolitik'in en uzun sürmüş olan evresidir.

Homo habilis:

2,6 milyon yıl ile 1.8 milyon yıl arası

Yontuk çakıl

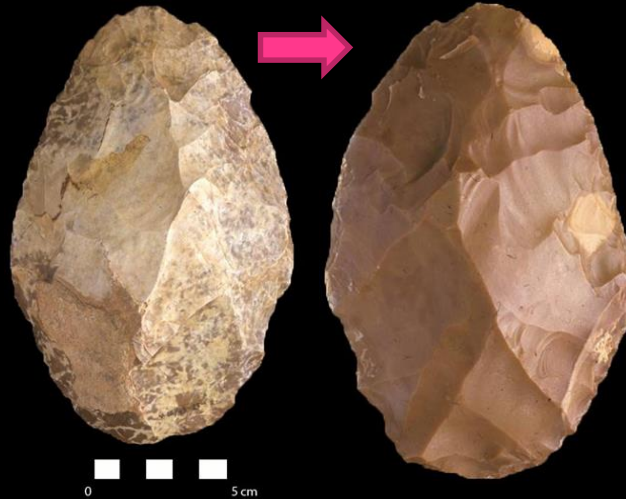
(İnsanlığın ilk aletleri)

Homo habilis'ler Afrika kıtasında ortaya çıkmış ve yalnızca bu kıtada yaşamışlardır.

Homo erectus: G.Ö.1.8 milyon-200bin

- İki yüzeyli alet (el baltası) üretimi,
- Ateşin evcilleştirilmesi (G.ö.400 bin)

HOMO ERECTUS'LARINAFRİKA'DAN ÇIKIŞI ve ANADOLU KÖPRÜSÜ

Homo erectus'ların bazı popülasyonları, günümüzden 1.5 milyon yıl öncesine doğru Afrika beşiğinden çıkarak Avrupa ve Asya kıtalarını iskan etmişlerdir. Bu göçler sırasında Anadolu köprüsünü kullanmışlardır. Anadolu'da kalan insan grupları ise, biyolojik ve kültürel evrimleşmelerine devam etmişlerdir.

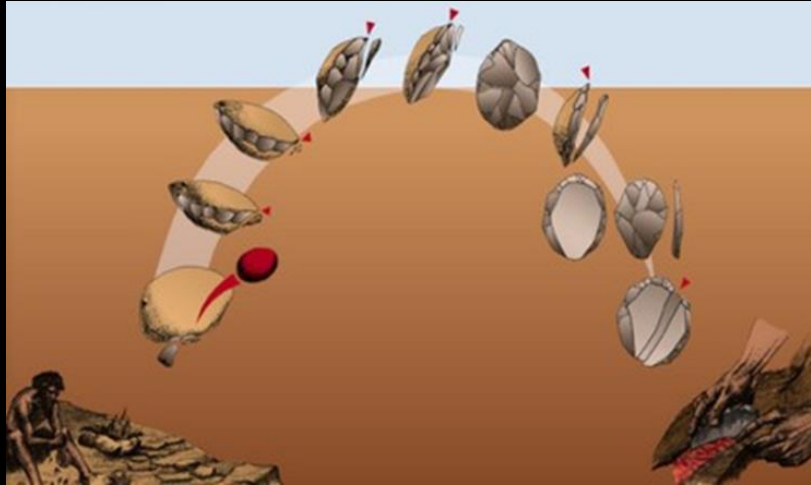
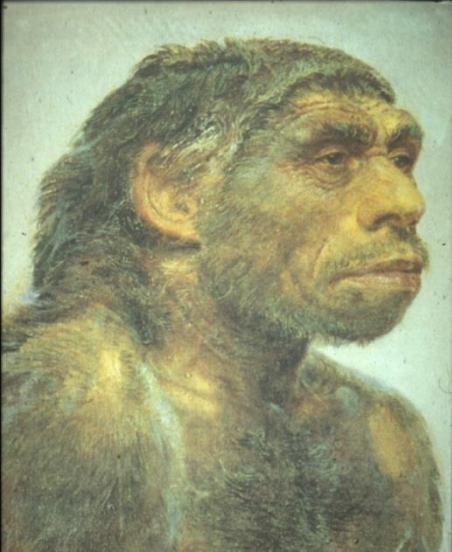
ORTA PALEOLİTİK

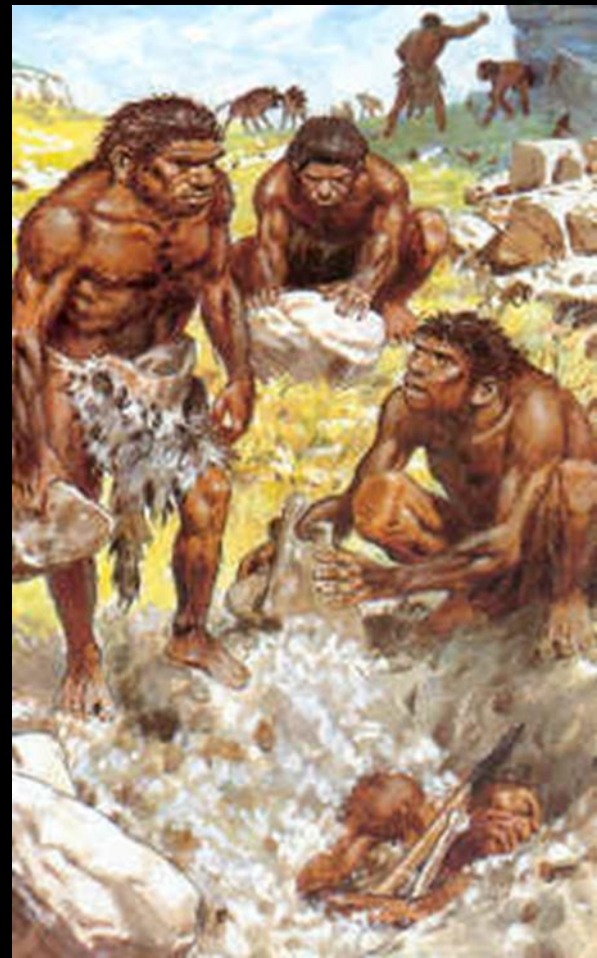
(G.Ö. 200 bin ile 40 bin yılları arası)

Homo neanderthalensis (Neandertal Adamı)

- Sistemli yongalama (Alt Paleolitik sonunda ortaya çıkan Levallois teknolojisinin geliştirilmesi ve uygulanmasının yaygınlaşması)
- Avcılıkta ustalaşma
- İlk ölü gömme ve inanç sistemlerinin ortaya çıkışı.

Bu evrenin insanları, Nüfuslarının artışı nedeniyle Homo erectus'lara göre Avrupa, Asya ve Afrika'da kıtalarında daha geniş bir coğrafya üzerine yayılmışlardır

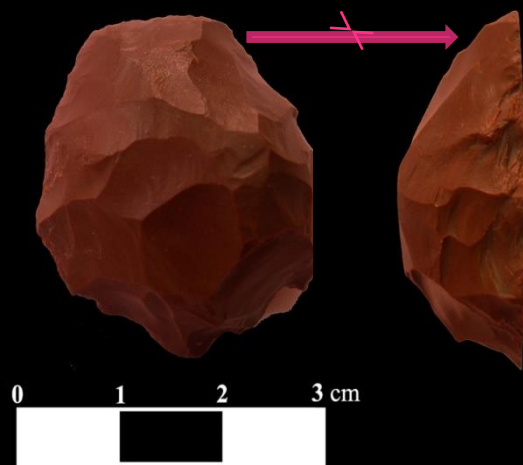

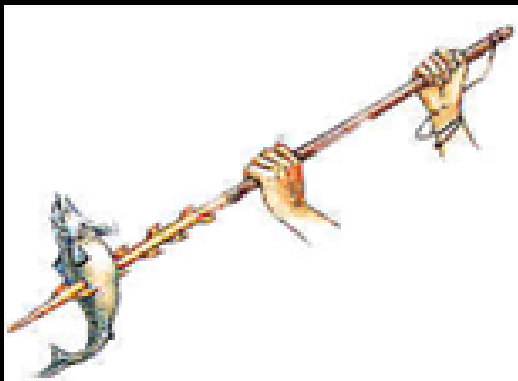
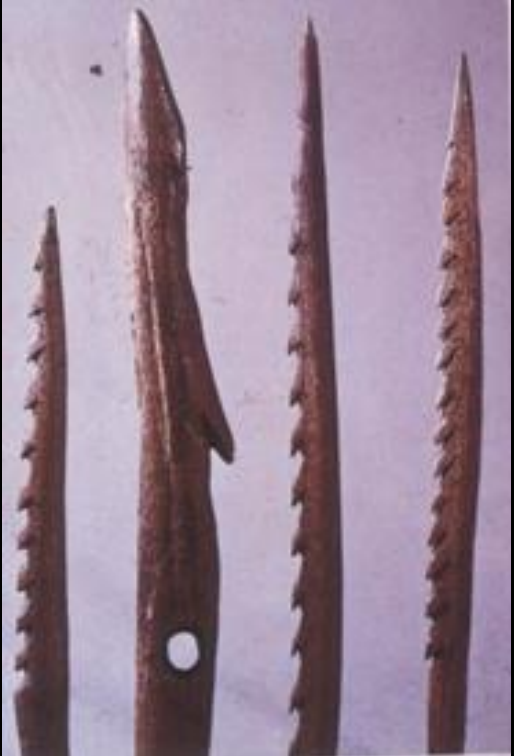

ÜST PALEOLİTİK (G.Ö.40 bin-17 bin yılları arası)

Homo sapiens fossilis.....Homo sapiens sapiens

- Sistemli dilgi üretimi teknolojisinin başlaması;
- Yontma taş aletlerde çeşitlenme ; alet üreten aletlerin ortaya çıkışı;
- Mikrolitizasyon (minik alet üretimi)' un başlaması;
- Kemik işçiliğinin gelişimi ve aletlerde çeşitlenme;
- Gelişen kara avcılığının yanı sıra su ve hava avcılığının başlaması;
- Süslenme arzusunun doğuşu ve süs objelerinin üretiminin başlaması;
- Statü kavramının ortaya çıkışı, sistemli ölü gömme ve tapınma;
- Sanatın (plastik sanatlar ve müzik) doğuşu.

Üst Paleolitik'de sanatın doğuşu

İnsan soyu, her ne kadar 2,5 milyon yıl önce kullandığı aletleri üretmeye başladıysa da, sanat eserlerini üretebilen bir varlık haline gelebilmesi, günümüzden ancak 40 bin yıl önce gerçekleşebilmiştir.

İnsan bir kez tasvir yeteneğine sahip olduğunu anlayınca bu yeteneği, beslenme gereksinimini giderme (kolay avlanmayı sağlama, av bereketini arttırma, av hayvanlarının çoğalmasını sağlama) ve kendi soyunu çoğaltma gibi majik eylemlerde kullanmaya başlamıştır.

Bu durum ilkel düşünce yapısı ve Doğa üstü varlıklarla haberleşme arzusundan doğmuştur.

İLKEİ DÜŞÜNCE

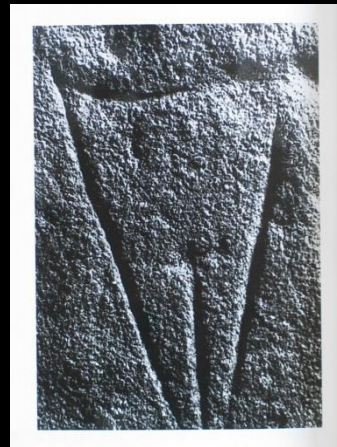
- KRİTİKTEN YOKSUNDUR,
- DOĞA OLAYLARININ ARKASINDA BELİRLİ BİR YARATIK ARAR,
- SOMUTLAŞTIRMA VE KİŞİSELLEŞTİRMEYE DAYANIR,
- DOĞAL OLAYLAR ARASINDAKİ NEDENLERİN İLİŞKİLERİNİ OBJEKTİF OLARAK İZLEYEMEZ.

DOĞAÜSTÜ VARLIKLARA HABER VERME YOLLARI

- YAKARMA
- DANS GİBİ MİMİKLER
- KURBAN ETME
- SANAT

EPI-PALEOLİTİK ÇAĞ (G.Ö 17 bin-12 bin)

Son avcı-toplayıcı ve konar-göçerlerin geliştirdikleri yeni teknolojilerle besin üretimine ve yerleşik yaşama geçiş koşullarının hazırlandığı çağdır. Paleolitik'e göre çok daha kısa sürmüştür. Prehistorik Dönemin bittiği son taş çağıdır.

II. YERLEŞİK YAŞAMIN BAŞLADIĞI TAŞ ÇAĞI (NEOLİTİK ÇAĞ İ.Ö. 10 bin-5500): PROTOHİSTORİK ÇAĞLARIN BAŞLANGICI

Neolitik, Yeni Taş Çağı anlamına gelmektedir. Ancak Neolitik Çağ'da yaşanan kültürel gelişmeler, taş aletlerdeki yeniliklerden çok daha fazlasıdır.

Doğu Akdeniz, Kuzey Suriye, Kuzey Mezopotamya ve Güneydoğu Anadolu'daki yoğun tahıl toplayıcılığı yapan Epipaleolitik insanları, yavaş yavaş yerleşik yaşama geçerek ilk neolitik köyleri kurmuşlardır. Bu çağda Anadolu'da Caferhöyük (Malatya), Çayönü (Diyarbakır), Hallan Çemi (Batman), Nevali Çori (Urfa) ve **Göbekli Tepe (Urfa)** bereketli hilal üzerinde bulunan Neolitik köy yerleşimlerinin en önemlileridir. **'NEOLİTK DEVRİM'** olarak nitelenen bu çağda bazı yabancı tahıl ve hayvanlar evcilleştirilerek tarım ve hayvancılık, yani **besin üretimi başlamıştır**. Bu gelişmeler, dünyanın çeşitli yerlerinde farklı tarihlerde yaşanmıştır. En eskisi 'bereketli Hilal üzerinde gerçekleşmiştir.

Neolitik Devrim ile insanlık tarihinde yeni bir Dönem başlamıştır

Neolitik Çağ'daki diğer bir yenilikse çanak çömlek yapımının başlamasıdır. Çanak ömlek yapımının başlaması, tarım ve hayvanların evcilleştirilmesinden sonra Neolitik Çağ'ın üçüncü önemli yeniliği olarak kabul edilmektedir. Çanak ömlek yapımı Neolitik Çağ'ın ilerlemiş bir aşamasında geliştiği için Neolitik Çağ iki evreye ayrılır:

1. Çanak ömlek Öncesi Neolitik (İngilizce Pre-pottery Neolithic'in kısaltması olan PPN de bir adlandırma olarak kullanılmaktadır).

Çanak ömlek Öncesi Neolitik ise kendi içinde ikiye ayrılmaktadır:

- a) anak ömlek Öncesi Neolitik A (PPNA): İ.Ö 10 bin-8 bin
- b) anak ömlek Öncesi Neolitik B (PPNB): İ.Ö 8bin – 7bin

2.Çanak ömleklili Neolitik: İ.Ö 7000 – 5.500

PPNA'nın Çekirdek Bölgesi

Doğru bilinen yanlışlar

Devrim olarak nitelenen Neolitik Çağ'ın, kimi bilim insanları tarafından, avcılık ve toplayıcılığın devam ettiği gerekçesiyle, Prehistorik Dönem içine sıkıştırılması yanlış bir yaklaşımdır.

Oysa, Neolitik Çağ'da yerleşik düzene geçilerek insanlık tarihinde sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan yepyeni bir sayfa açılmıştır. Yalnızca bu nedenden ötürü dahi Neolitik Çağ'ı, Protohistorik Dönem (Ön Tarih) içinde ele almak daha doğrudur.

Kaldı ki, daha başka nedenler de vardır:

1. Prehistorik ve Protohistorik Çağlar; farklı jeolojik evrelerde ve birbirlerinden tamamen farklı iklim koşullarında gelişmişlerdir.

Pleistosen (Buzul Çağı)

Holosen

2. İki dönem arasında süre bakımından çok büyük bir fark vardır

- Prehistorik çağlar, insanlık tarihinin %99'undan daha uzun bir dilimi içinde gelişmiştir.
- Protohistorik çağların başlangıcından (Neolitik) günümüze kadar geçen süre ise, insanlık tarihinin son %1'lik dilimi içinde yer alır.

3. Yaşam biçimindeki farklar

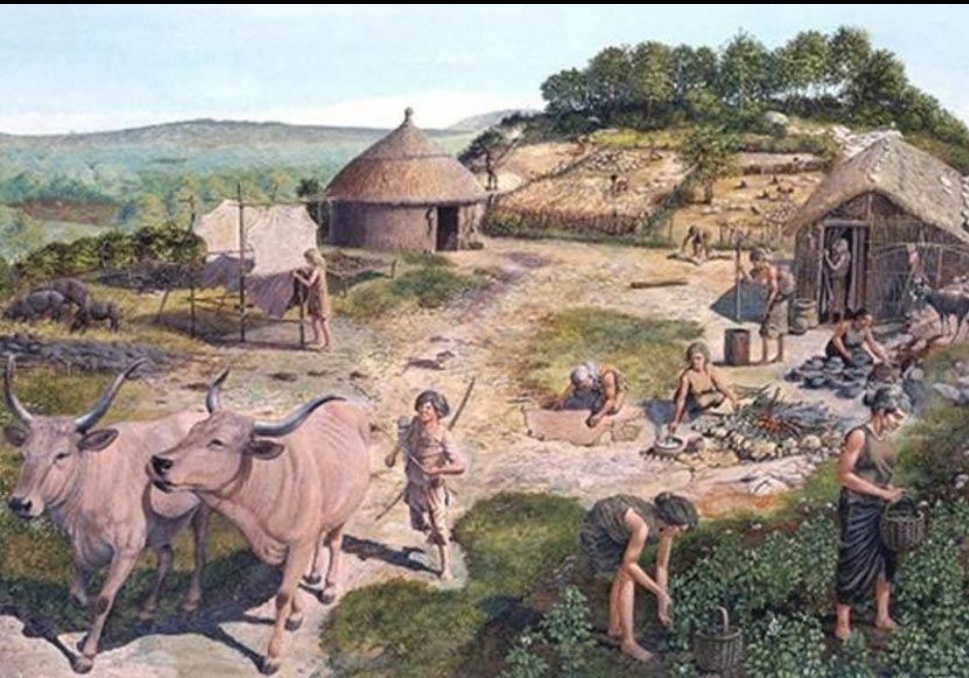
Prehistorik Çağlar (Paleolitik, Epipaleolitik) ile Protohistorik Çağlar (Neolitik ve sonrası) arasında sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yaşam modelleri açısından büyük fark vardır.

Her şeyden önce de insan ataları, yerleşik yaşamın başladığı Neolitik' den itibaren grup yaşantısından toplum yaşantısına, besin tüketiminden besin üretimine geçmiştir.

3.1 Prehistorik Çağlarda Yaşam biçimi

3.2. Protohistorik Çağ başlangıcında (Neolitik) Yaşam

Bu farklılıklar, prehistorik ve protohistorik dönemlerin birbirinden ayrılmasını zorunlu kılmaktadır.

Öyle ki bu iki dönem arasındaki yapılanma farkı nedeniyle, her biri için farklı arkeolojik kazı teknikleri uygulanmaktadır.

Prehistorik ve Protohistorik Dönemlerin sınırları açısından yaşanan kaostan örneklerinden biri de Göbekli Tepe' de yaşanmaktadır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz gerçeklerden yola çıkıldığında, Neolitik Çağ'da inşa edilmiş olan Göbekli Tepe, iddia edildiği gibi, **prehistorik değil protohistorik bir sitedir.**

Göbekli Tepe, Şanlıurfa il merkezinin 20 km. kuzeydoğusundaki Örencik Köyü yakınında yer almaktadır.

1963 yılında bulunmuş, 1995 yılından itibaren 20 yıl boyunca Merhum Prof. Klaus Schmidt tarafından kazılmıştır. Siten henüz ancak %30'u gün ışığına konulabilmiştir.

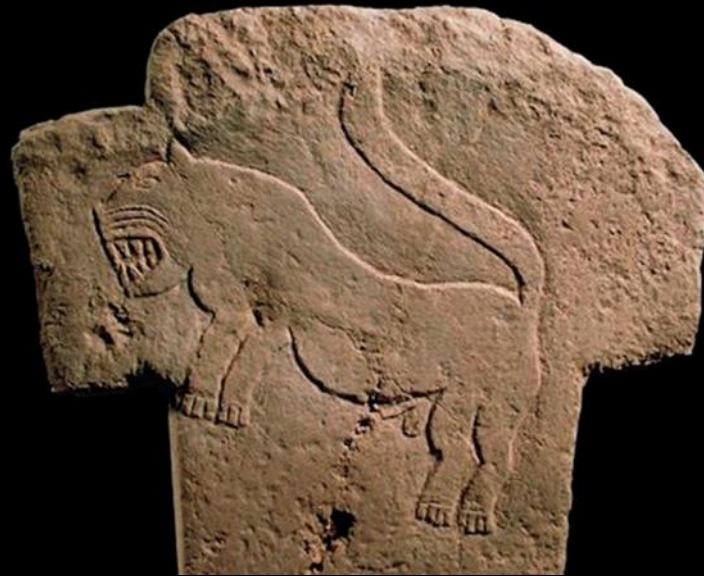

Göbekli Tepe, G.Ö 12 bin yılına tarihlenen ve çanak-çömleksiz Neolitik'e (PPNA) ait bir inanç merkezidir

Boyları 3 ile 6m., ağırlıkları 40-60 ton arasında değişen T biçimli sütunlar üzerine çok sayıda hayvan figürü ve işaretler işlenmiştir.

T biçimli dikme taşlar, yüzü olmayan insan tasvirleri olarak yorumlanmışlardır.

Bu yorum Urfa Yenimahalle'de bulunan bir insan tasvirinden yola çıkılarak yapılmıştır.

Göbekli Tepe

Yenimahalle

Göbekli Tepe, gerek çok iyi korunmuş orijinal buluntuları gerek anıtsal mimarisiyle ait olduğu çağ (PPNA) açısından son derece önemli bir arkeolojik sittedir.

Önemli olduğu kadar arkeolojideki klasik bilgilere yeni boyutlar getirme potansiyeline de sahiptir. Henüz çözümlenememiş birçok sorunun ve sitede daha kazılmayı bekleyen büyük bir alanın söz konusu olmasına karşın, hakkında aşırı bir heyecan ve aceleyle çok büyük iddialar ileri sürülmüştür. Bu ise önemli bir bilgi kirliliğine neden olmuştur.

Göbekli Tepe'ye ilişkin iddialar

1. Avcı-toplayıcılar tarafından inşa edildiği,
2. Avcı-toplayıcıların belirli zamanlarda toplandıkları bir inanç ve şölen merkezi olduğu,
3. Milat olduğu,
4. Kutsal kitaplarda adı geçen yer olduğu,
5. İnsanlık tarihinin yeniden yazılmasını gerektirdiği,
6. Dünyadaki tek örnek olduğu iddiaları.

1. Avcı-toplayıcılar iddiası

Göbekli Tepe'nin PPN A' ya denk düşmesi, sitte avlanmış yabani hayvan kemiklerinin ve ok uçlarının bulunmuş olması, evcilleştirilmiş bitki kalıntılarının olmaması, buranın neolitik avcı-toplayıcılar tarafından yapıldığı iddiasına neden olmuştur.

Ok uçları

Yabani Öküz humerusu

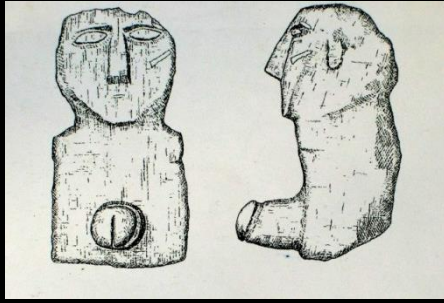
Ancak, Göbekli Tepe dikilitaşları ve dairesel yapıları gibi anıtsal bir mimariyi oluşturabilmek için işin örgütlenmesi ve yürütülmesi, farklı gruplar arasında işbirliğinin ve belirli bir işbölümünün yapılmasını da gerektirmekteydi. Ayrıca böylesine anıtsal bir yapının inşa edilmesi, ileri bir teknik ve teknolojik donanımı gerektirmekteydi. Oysa bu durum, içinde bulunulan çağ için, bilinenlerin ışığında, düşünülemez bir durumdur.

Bu nedenle erken Neolitik avcı toplayıcı grupların içindeki ve arasındaki karmaşık organizasyonun iç yüzünün çözülmesi gerekmektedir. Ve belki de C14 yaşlandırmalarının da bir kez daha doğrulanması yerinde olacaktır.

Ayrıca, Göbekli Tepe kültürünün önce bir başka bölgede gelişip buraya gelmiş olabileceği de bir varsayım olarak ileri sürülebilir.

2. Bir inanç ve şenlik merkezi olduğu iddiası

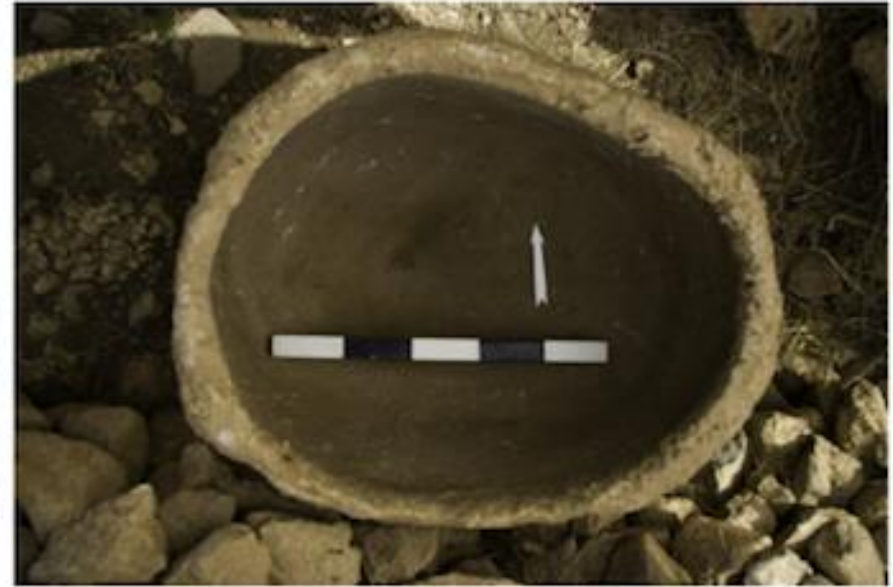
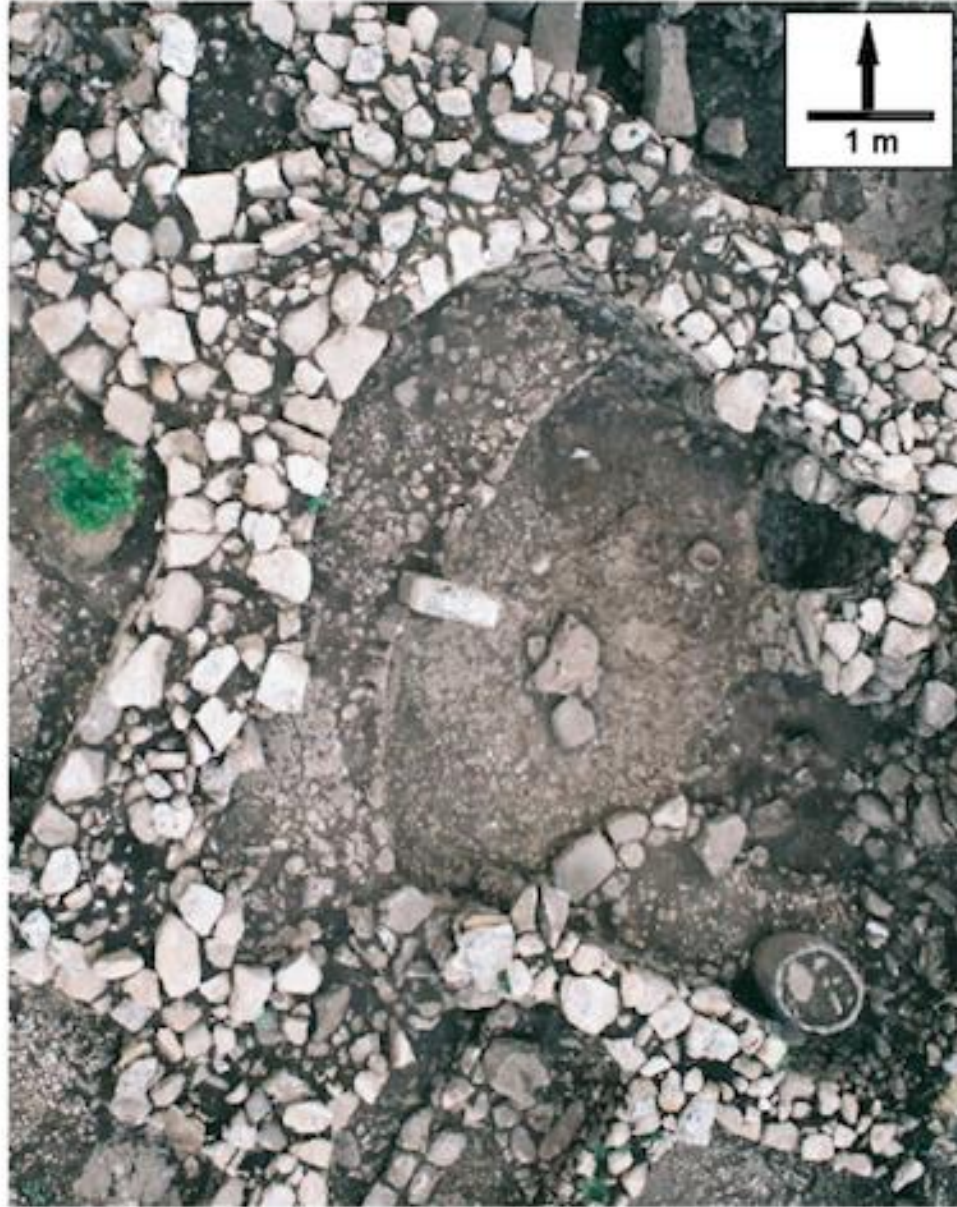
Bunun bilimsel kanıtları vardır. Sitte bulunan idol, fallus'lu erkek, doğum yapan kadın tasviri, içinde bira bulunduğu anlaşıldığı taş çanaklar gibi buluntular, bu iddiayı kanıtlayan belgelerdir.

Totem henüz orijinal konumunda, duvar içinde, kazıda bulunduğu haliyle.

İçlerinde oksalat kalıntısı bulunan taş kaplar

3. Göbekli Tepe milat mıdır?

İnsanlık tarihine bütünlüğü içinde bakılmadığından en akıllamaz iddialardan biridir.

Neyin miladıdır? İnsanlık tarihinin mi, yoksa inanç olgusu ya da sisteminin başlamasının miladı mıdır?

Milat, herhangi bir şeyin başlangıcı yani doğuşu anlamına geldiğine göre, homo genusu'nun insanlaşma sürecine geçişi yani insanın soyunun, 2,5 milyon yıl önce ilk kez ortaya çıkışı, insanlık tarihinin miladı değil midir?

Arkeolojik kanıtlara göre öteki dünya inancıyla ölümlerin gömülmesi ve mezarlara armağanların bırakılması orta Paleolitik'te başlar, üst Paleolitik'te ise tapınma eylemine evrilir. Dolayısıyla insanlık tarihinde inanç ve tapınma ilk kez Göbekli Tepe'de ortaya çıkmış değildir.

4. Göbekli Tepe, Kutsal Kitaplarda belirtilen yer midir?

Göbekli Tepe, her şeyden önce çok iyi korunmuş, ilginç yapı kalıntıları ve seçkin buluntuları ile Çanak Çömleksiz Neolitik A'da öne çıkan önemli bir arkeolojik sit alanıdır. Ancak bu önemi, doğruluğu bilimsel olarak kanıtlanamayacak iddialara oturtmak hem bilime hem de kutsal kitaplara haksızlıktır.

Dolayısıyla sanal ortamlarda giderek artan şekilde vurgulandığı gibi Kutsal Kitaplarda tanımlanan yerlerden biri olamaz.

5. Göbekli Tepeden yola çıkarak tarih yeniden yazılmalı mıdır?

Bu da abartılı iddialardan biridir. Yalnızca PPN A ile ilgili bilgilerin yeniden gözden geçirilmesini gerekmektedir. Belki de insanlık tarihine Neolitikle ilgili yeni bir kültürün eklenmesine (Göbekli Tepe Kültürü gibi) neden olacaktır. Aynı bir zamanlar yalnızca Neolitik olarak bilinen Çağ'a, bilimsel çalışmaların gelişmesine paralel olarak PPN A ve PPNB evrelerinin eklenmesi gibi. Arkeolojide bilinenlere eklenen her yeni bilgi için tüm insanlık tarihi yeniden yazılacak olsaydı, her yeni bulgu ya da buluntu nedeniyle tarihi durmadan yenilemek gerekirdi.

Dolayısıyla burada tüm insanlık tarihinin yeniden yazılması gibi bir durum söz konusu olamaz. Ancak bir evresinde değişiklik yapılabilir. Ya da yeni bir evre eklenerek boşluk doldurulabilir. Tarihin yeniden yazılabilmesi için o tarihin tüm aşamalarını altüst edecek bir olgu ya da bulgunun gün ışığına konulması gerekir.

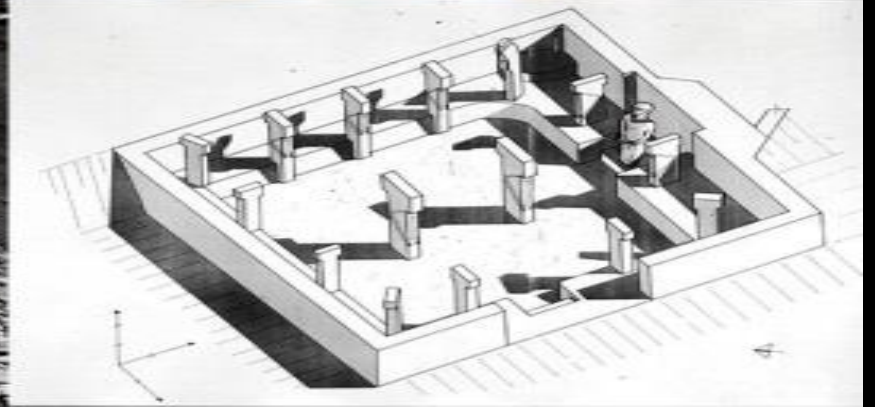
6. Göbekli Tepe dünyadaki tek örnek midir?

Bunu söylemek için vakit henüz çok erkendir. Tek örnek değil, ancak mimari kompleksi nedeniyle ilk örnektir denilebilir.

Göbekli Tepe'nin anıtsal ve dairesel biçimde çevrelenmiş daha erken PPNA tabakası, T biçimli büyük dikilitaşları ile belirgin şekilde farklı bir yapı oluşturuyor. T biçimli dikili taşlı yapılar, daha önce kazılmış olan Nevali Çori gibi yerleşimlerden de biliniyor ve genelde 'kamusal' yapılar olarak adlandırılıyorlar. Fakat bu yapılar Göbekli Tepe dışındaki yerleşimlerde genelde tek bir örnekle temsil edilirken, Göbekli Tepe'de sayıları dikkat çekici derecede artmıştır.

Ayrıca Şanlıurfa topraklarında son yıllarda saptanmış, ancak henüz kazılmamış olan bazı siteler de, aynı Göbekli Tepe gibi T biçimli dikilitaşlar içermektedir

NEVALİ ÇORİ (11 bin yıllık yerleşim yeri). Tapınak

Urfa'da T biçimli dikili taş içeren merkezler

Nevali Çori (25)

Göbekli Tepe (23)

Sefer Tepe (Kazılmadı) (29)

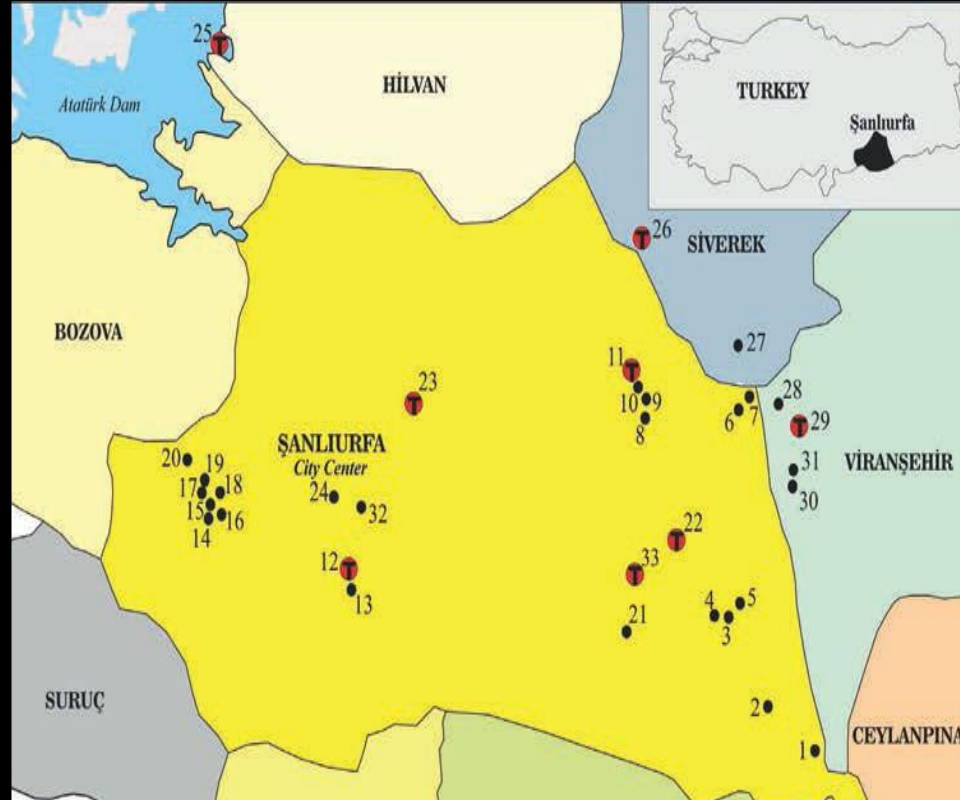
Karahan Tepe (Kazılmadı) (22)

Kurt Tepesi (Kazılmadı)(11)

Taşlı Tepe (Kazılmadı)(26)

Harbetsuvan Tepe (Kazılmadı)(33)

Kocanizam Tepesi (Kazılmadı)(28)

Taşlı Tepe

Harbetsuvan Tepesi

Sefer Tepe

Kurt Tepesi

Sefer Tepe

Kocanizam Tepe

Hamzan Tepe

Göbekli Tepe ve Karahan Tepe

Karahan Tepe

Yılan figürü

SONUÇ

Göbekli Tepe'nin bulunmasıyla birlikte ortaya çıkan ve çözüm bekleyen sorunlar çözülmeden bilgi kirliliğine neden olan büyük iddialar ileri sürmek, gerçeklere varma yolunda tehlikeli bir yaklaşımdır.

Söz konusu sorunların çözülebilmesi için, bütüncül bir yaklaşımla, gerek Göbekli Tepe'de gerek Karahan Tepe gibi, yaşam koşulları bakımından ayrıcalıklı bir coğrafya üzerinde bulunan çevre sitlerde kazılar yaparak Göbekli Tepe'deki kültürü anlamaya ve kökenini bulmaya çalışmak gerekmektedir. Bu ise, ancak yorucu ve zaman isteyen bir çabayla gerçekleştirilebilir. Bu gerçekleştikten sonra iddialar ileri sürülebilir.